

บทความวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศ (ฉบับพิเศษ)

นางสาวสุรลณี ผาภูมิตร
(นักศึกษานิเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

อิทธิพลของโครงการ Belt and Road Initiative (BRI) ต่อโครงสร้างเศรษฐกิจและการทูต ในภูมิภาคเอเชียกลางศึกษากรณี อุซเบกิสถานและทาจิกิสถาน

กองทัพไทยต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากเดิมที่เป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามนโยบาย ไปสู่การเป็น "ผู้เฝ้าระวังเชิงยุทธศาสตร์" (Strategic Watchdog) ที่มีศักยภาพในการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่มาพร้อมกับโครงการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นท่าเรือน้ำลึก เขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือระบบรางระหว่างประเทศ บทบาทนี้ไม่ใช่การต่อต้านการลงทุน แต่คือการสร้างเกราะป้องกันให้กับประเทศโดยการชี้ให้เห็นถึงช่องโหว่ที่อาจเกิดขึ้น เช่น ความเปราะบางในการควบคุมโครงสร้างพื้นฐาน หรือการพึ่งพาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลจากจีนมากเกินไป

หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative : BRI)

ในบริบทของเอเชียกลาง ประเทศอุซเบกิสถานและทาจิกิสถานนับเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในเส้นทางสายไหมยุคใหม่ เนื่องจากมีภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ การก่อสร้างทางรถไฟ ถนน ท่อส่งพลังงาน รวมถึงโครงการพลังงานต่าง ๆ การลงทุนจากจีนภายใต้กรอบ BRI ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาใหม่ที่เน้นการพึ่งพาการค้าและการลงทุนจากจีน ในขณะเดียวกันอิทธิพลของจีนที่เพิ่มมากขึ้นยังส่งผลต่อมิติด้านการต่างประเทศของอุซเบกิสถานและทาจิกิสถาน โดยส่งเสริมความร่วมมือที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นกับจีน ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สร้างความท้าทายในการสร้างดุลยภาพระหว่างความสัมพันธ์กับจีน รัสเซีย และชาติตะวันตก ตลอดจนตั้งคำถามเกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอธิปไตยของประเทศเหล่านี้ในระยะยาว

BRI กับ เอเชียกลาง อุซเบกิสถานและทาจิกิสถาน

ในภูมิภาคของเอเชียกลางที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป อุซเบกิสถานและทาจิกิสถานได้กลายเป็นเวทีสำคัญที่สะท้อนอิทธิพลอันมหาศาลของโครงการริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) จากจีนอย่างชัดเจน ด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย ทั้งสองประเทศจึงกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ของการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางรถไฟ ถนน ท่อส่งพลังงาน ไปจนถึงการ

พัฒนาเมืองอัจฉริยะและโครงข่ายโทรคมนาคม ซึ่งการหลั่งไหลเข้ามาของทุนจีนนี้ได้พลิกโฉมโครงสร้างเศรษฐกิจของทั้งสองชาติ แต่กลับนำไปสู่เส้นทางที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

สำหรับอุซเบกิสถาน การเข้ามาของจีนได้ผลักดันให้ประเทศทะยานขึ้นเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุด เศรษฐกิจให้เติบโตเฉลี่ยถึง 6% ต่อปี โดยเฉพาะการมาถึงของเส้นทางรถไฟสายใหม่ที่เชื่อมตรงสู่จีน ซึ่งได้ปฏิวัติระบบโลจิสติกส์ของประเทศ ลดต้นทุนและเวลาในการขนส่งลงอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ในทางตรงกันข้าม ทาจิกิสถานซึ่งมีเศรษฐกิจที่เปราะบางกว่า กลับต้องพึ่งพาเงินกู้จากจีนเพื่อพัฒนาโครงการพื้นฐานที่จำเป็นต่อความอยู่รอด เช่น โรงไฟฟ้าพลังน้ำและระบบไฟฟ้าภายในประเทศ ส่งผลให้จีนกลายเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่ที่สุด โดยถือครองหนี้ต่างประเทศของทาจิกิสถานไว้กว่า 40%

อย่างไรก็ตาม การลงทุนเหล่านี้เปรียบเสมือนดาบสองคม เพราะการพึ่งพาเงินที่มากเกินไปได้สร้างคำถามถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว ขณะที่ผลประโยชน์จากการพัฒนามักกระจุกตัวอยู่กับบริษัทและแรงงานจีนเป็นหลัก ทำให้อำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจนี้ได้แปรเปลี่ยนเป็นอิทธิพลทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จีนได้กลายเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ของอุซเบกิสถาน และมีบทบาทขึ้นนโยบายต่างประเทศของทาจิกิสถานอย่างเข้มข้น ซึ่งเห็นได้จากการดำเนินนโยบายในเวทีโลกที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของจีนมากขึ้น ขณะเดียวกัน อิทธิพลทางวัฒนธรรมผ่านนโยบาย "อำนาจละมุน" ก็กำลังค่อยๆ แทรกซึมเข้าไปในสังคมผ่านสถาบันขงจื้อและทุนการศึกษา สร้างความนิยมในภาษาจีนแก่คนรุ่นใหม่ และกำลังท้าทายอิทธิพลทางประวัติศาสตร์ของรัสเซียในภูมิภาคนี้อย่างช้าๆ แต่มั่นคง

วิเคราะห์เปรียบเทียบ กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ไทย)

กรณีศึกษาของอุซเบกิสถานและทาจิกิสถานภายใต้อิทธิพลของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) นั้น ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องราวของดินแดนห่างไกล แต่คือบทเรียนล้ำค่าที่สะท้อนมาถึงประเทศไทยโดยตรง ในฐานะที่เราเป็นหนึ่งในประเทศผู้เข้าร่วมผ่านโครงการรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน และการพัฒนาโลจิสติกส์ในกลุ่มแม่น้ำโขง ประสิทธิภาพของสองชาติในเอเชียกลางได้ตอกย้ำถึงความสำคัญอย่างยิ่งยวดของการวางยุทธศาสตร์การลงทุนที่รัดกุม การเจรจาต่อรองที่ตั้งอยู่บนผลประโยชน์ของชาติ และการออกแบบโครงการที่กระจายความมั่งคั่งสู่ประชาชนในวงกว้าง เพื่อให้การพัฒนานำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองอย่างแท้จริง แทนที่จะนำไปสู่ "กับดักหนี้" หรือการสูญเสียอำนาจอธิปไตยในการกำหนดนโยบายไปอย่างเงียบๆ

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาในมิติภูมิรัฐศาสตร์ จะเห็นได้ว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ไม่ต่างจากเอเชียกลาง ที่เป็นสมรภูมิแห่งการแข่งขันทางยุทธศาสตร์ของชาติมหาอำนาจ ประเทศไทยจึงต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างสมดุลและชาญฉลาด เพื่อรักษาระยะห่างที่เหมาะสมกับทั้งจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ท่ามกลางบริบทของภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกที่ทวีความสำคัญขึ้นทุกขณะ ดังนั้นการมีนโยบายเชิงรุกที่เป็นอิสระและมองการณ์ไกล จึงเปรียบเสมือนหัวใจและหลักประกันที่สำคัญที่สุด ที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคงและเสถียรภาพได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

อ้างอิง

- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2567). มองอนาคต “หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง” ของจีน. The 101 World. <https://www.the101.world/chinas-bri-future/>
- BBC News ไทย. (2562). หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง: จีนใช้ “การทูตกับดักหนี้” จริงหรือ. BBC News. <https://www.bbc.com/thai/international-48123233>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2567). ไทยจะวางตัวอย่างไร? ในวันที่สมรภูมิการค้าโลกแบ่งชัดชัดเจน. กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1114282>
- อาร์ม ตั้งนิรันดร. (2565). เมื่อจีนขยายอิทธิพลสู่เอเชียกลาง ไทยควรเรียนรู้อะไร. The Standard. <https://thestandard.co/china-extends-its-influence-to-central-asia/>

แนวทางและข้อเสนอแนะ

ในยุคที่การลงทุนและภูมิรัฐศาสตร์เชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง ประเทศไทยจำเป็นต้องยกระดับยุทธศาสตร์ความมั่นคงสู่มิติเชิงรุก โดยอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้ระหว่างหน่วยงานหลัก ทั้งกระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ สภาพัฒนาฯ และสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เพื่อสร้างกลไกประเมินและติดตามการลงทุนขนาดใหญ่จากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากจีน ให้ครอบคลุมมากกว่ามิติทางเศรษฐกิจ แต่ต้องวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อภูมิทัศน์ความมั่นคงของชาติและภูมิภาคด้วย เช่น การเคลื่อนไหวก่อนหน้าในลุ่มน้ำโขง หรือนัยยะทางการทหารที่แฝงมากับโครงการโลจิสติกส์

ท้ายที่สุดแล้ว การเสริมสร้างความมั่นคงของชาติในยุค BRI ไม่ใช่การปิดกั้นตัวเองด้วยกำแพง หากแต่คือการออกแบบ "กรอบความร่วมมือที่ชาญฉลาด" ซึ่งจะทำให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ในท้ายที่สุดโครงการ BRI ได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนใหม่ของเศรษฐกิจและการทูตในเอเชียกลาง แต่ก็เต็มไปด้วยความซับซ้อนและผลกระทบหลากหลายที่ควรได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบด้าน กรณีของอุซเบกิสถานและทาจิกิสถานจึงไม่เพียงแต่เป็นกรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบเท่านั้น หากยังเป็น “บทเรียน” สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทยที่กำลังมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในยุทธศาสตร์โลกยุคใหม่ด้วย